

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Teze k bakalářské práci

Vliv jakosti na zpeněžování brambor na trhu

Vendula Hunalová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá vlivem jakosti na zpeněžování brambor na trhu. V první části práce jsou brambory charakterizovány, a to včetně fyziologie a morfologie, chemického složení hlízy, historie a legislativy. Druhá část práce se zaměřuje na jakostní požadavky brambor, které upravuje zákon, také na vnitřní a vnější jakost brambor a na faktory ovlivňující jakost, jako jsou například škůdci a choroby. Třetí část práce posuzuje situaci na trhu brambor v České republice a zahraniční obchod s bramborami. Poslední část práce se zabývá problematikou nákladovosti výroby brambor konzumních ostatních.

Klíčová slova: brambory, jakost, produkce, pěstování, trh, zpeněžování

Brambory patří mezi jedny z nejstarších zemědělských plodin a vedle kukuřice, pšenice a rýže se řadí mezi čtyři nejrozšířenější plodiny světa. Mají velmi široké využití, a to jak v potravinářském průmyslu, tak zpracovatelském průmyslu (škrobárenský, lihovarský), dále jako krmivo pro zvířata, jako sadba či palivo do bioplynových stanic. Velký význam mají také v osevním postupu, kde jsou řazeny jako zlepšující plodina, z důvodu zvýšení výnosu následné plodiny. Při volbě odrůdy má největší význam výnos, jakost hlíz a škrobnatost. Tyto vlastnosti se v posledních letech hodně upravují pomocí šlechtění. Byly vyvinuty i geneticky modifikované brambory, jejichž dědičný materiál byl změněn genovou technologií.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zhodnotit vliv jakosti na zpeněžování brambor na trhu. Hlavní cíl byl dále rozdělen na několik dílčích cílů. Prvním z nich byla charakteristika brambor z hlediska fyziologie a morfologie, chemického složení hlízy, historie a legislativy. Druhým dílčím cílem byl vývoj jakostních požadavků, vnitřní a vnější jakosti a faktorů ovlivňujících jakost. Dalším cílem bylo posouzení situace na trhu brambor v České republice a obchodování s bramborami. Posledním dílčím cílem bylo zhodnocení nákladovosti výroby brambor konzumních ostatních.

Metodika bakalářské práce byla zpracována na základě komparace a syntézy odborné, vědecké, tuzemské i zahraniční literatury a dále odborných periodik a internetových zdrojů vztahujících se k dané problematice. Celá práce byla zpracována v programovém prostředí Microsoft Word a Microsoft Excel.

Lilek brambor je vyšší dvouděložná rostlina, která se řadí mezi lilkovité. Brambory se většinou rozmnožují vegetativně pomocí hlíz, někdy se však množí generativně pomocí semen, což se využívá především při šlechtění. Pro rovnoměrné vcházení, rozvoj asimilační plochy rostlin a nárůst hlíz je nejdůležitější příprava sadby. Brambory se skládají z nadzemní soustavy orgánů (lodyhy, listy, květy, plody) a z podzemní soustavy orgánů (kořeny, hlízy). Bramborové hlízy obsahují zhruba 20 % sušiny a 80 % vody, a to v závislosti na odrůdě, termínu sklizně i délce a způsobu skladování. Dále je hlíza tvořena sacharidy, bílkovinami, tuky, vitamíny, barvivy, enzymy, minerálními látkami, antioxidanty a dalšími nutričně významnými látkami.

Jakost brambor ovlivňuje konečné zpeněžení vypěstovaných hlíz, tedy jejich úspěšný prodej na trhu. Rozhodující pro jakost a výnos hlíz jsou zejména podmínky pěstování, zvolená odrůda, agrotechnické postupy, sklizeň, posklizňová a tržní úprava,

skladování a přeprava. Jakost hlíz tvoří soubor vnějších a vnitřních vlastností, nositelem těchto vlastností je odrůda. Vnější i vnitřní vlastnosti jsou geneticky fixovány a v průběhu vegetace jsou ovlivňovány, zejména ročníkem a pěstitelskými podmínkami. Mezi vlastnosti vnitřní jakosti hlíz patří barva a konzistence dužiny, tmavnutí hlíz po uvaření, chuť, vůně a stolní hodnota, která stanovuje varné typy. Vlastnosti vnější jakosti hlíz jsou vzhled, velikost, tvar, hloubku oček, zbarvení a charakter slupky, mechanické poškození a výskyt vad či chorob. Mezi nejvýznamnější faktory ovlivňující jakost brambor lze řadit odrůdu, výživu a hnojení brambor, škodlivé činitele (plevele, abionózy, choroby, škůdci) a skladování.

Už před sázením brambor by pěstitel měl vědět, jak svou produkci uplatní na trhu. Zpeněžovat brambory lze několika způsoby, například přímým prodejem, maloobchodním prodejem, prodejem zpracovatelské či obchodní organizaci nebo pomocí komoditní burzy. Brambory jsou ekonomiky náročnou plodinou, která potřebuje vysoké vstupy, investice do techniky pro pěstování, sklizeň, posklizňovou úpravu a skladování brambor. Ekonomiku pěstování brambor je však nutné posuzovat v delším časovém období, nejméně v horizontu 5 let. Mezi základní faktory ekonomiky pěstování brambor patří intenzita výroby, tržní zhodnocení produkce a nákladovost výroby. Pěstitel brambor díky těmto faktorům může ovlivnit výši produkce z hektaru a celkovou výši nákladů, nemůže však ovlivnit zvyšování cen vstupů. V hospodářském roce 2013 / 2014 dosáhla celková sklizňová plocha brambor 29 300 hektarů, celková produkce činila 646 870 tun a průměrný hektarový výnos byl 22,08 t / ha.

Pěstování brambor je velmi nákladné, producent brambor však může svými manažerskými rozhodnutími ovlivnit téměř 88 % nákladů na jejich pěstování. Pěstitel může rozhodnout například o použité technologii pěstování brambor, výběru sadby, hnojiv, prostředků chemické ochrany, anebo také o výrobní oblasti, kde bude brambory pěstovat. Největší část nákladů tvoří materiálové náklady (36 493 Kč / ha), mzdové a osobní náklady (28 723 Kč / ha) a náklady na sadbu (18 253 Kč / ha). Celkové vlastní náklady brambor jsou nejvyšší v bramborářské oblasti (120 321 Kč / ha). Pěstitel brambor může také při předběžném výpočtu nákladů použít modelovou kalkulaci nákladů, která však není úplně přesná.

Vývoj pěstování brambor má v České republice klesající tendenci. Do budoucna by se tedy měla především zvýšit konkurenceschopnost českého bramborářství,

a to zejména zvýšením intenzity a kvality produkce a investováním do nových technologií a skladů. Situaci českého bramborářství by mohlo pomoci zařazení konzumních brambor mezi citlivé komodity a také dotace, které byly dosud poskytovány pouze pěstitelům škrobárenských brambor a od roku 2015 budou přidělovány i na brambory konzumní. Důležitým faktorem, především pro prodej brambor, jsou také vzájemně výhodné vztahy mezi pěstitelem a odběratelem.

Seznam použitých zdrojů

BÁRTA, Jan a kol. *Brambory*, Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s., Praha, 2008, In: PRUGAR, J.: Kvalita rostlinných produktů na prahu 3. tisíciletí, Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s., Praha, 2008, s. 241 – 257. ISBN 978-80-86576-28-2.

ČÍŽEK, Milan. *Ekonomika pěstování brambor*, Výzkumný ústav bramborářský Havlíčkův Brod, s.r.o., Havlíčkův Brod, 2013, s. 15, ISBN 978-80-86940-47-2.

HAMOUZ, Karel a kol. *Brambory – Inovace a trendy v pěstování, nové pohledy na kvalitu*, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Praha, 2008, s. 21, ISBN 978-80-7271-194-9.

HOUBA, Miroslav a kol. *Poznejte, pěstujte, používejte brambory*, Europlant s.r.o., 1. vydání, Praha, 2007, s. 150. ISBN 978-239-9419-3.

VOKÁL, Bohumil a kol. *Pěstování brambor*, Agrospoj, 1. vydání, Praha, 2004, s. 261, ISBN 80-293-4235-2.